

Дика Л. В. канд., філол. наук, доц.
Національний університет
«Києво-Могилянська академія», м. Київ
ORCID ID: 0000-0003-2985-9292

ПРАВОПИС І ВИМОВА СЛІВ З ІНШОМОВНОЮ ЧАСТИНОЮ ЕКС-

На матеріалі інтернет-видань простежено практику застосування правила про написання загальних назв з екс- разом. Встановлено, що багато новотворів не відповідають природі української мови, її милозвучності, особливостям структури фонемних ланцюжків, правилам складоподілу, наголошуванню тощо. Запропоновано переглянути правопис слів з префіксоїдом екс-.

Ключові слова: правопис, мова ЗМІ, мовна практика, префіксоїд, неологізм.

Поява нової редакції Українського правопису викликала серед громадськості бурхливе обговорення, критику, заперечення і часто несприйняття запропонованих змін. Члени робочої групи, які працювали над оновленням правопису, самі визнають, що їм не вдалося усунути всіх суперечностей і що критика часто є справедливою. Як зауважила К. Городенська: «Сказати, що всі норми сприйнято однозначно..., ми не можемо, що ми усунули всі непослідовності, ми не маємо права... Можливо, в наступному перевиданні щось буде змінено, щось буде поліпшено» [3]. Для усталення норм необхідно з'ясувати, як на правописні новації реагує мовна практика. Це дасть підстави або ж залишити їх без змін, або переглянути й повернутися до попередньої норми. Із цього погляду важливо простежити, наскільки органічними для української мови є слова, утворені за новими правилами правопису.

Однією з найпомітніших змін нової редакції є правопис загальних назв з компонентом *екс-* без дефіса. Написання на зразок *екс-голова*, *екс-прем'єр* потрактовано як помилку, оскільки це суперечило правилу, згідно з яким «з дефісом пишемо лише

складні іменники, утворені з двох самостійних слів» [2, с. 135–136]. Правопис визначає три позиції для написання слів з іншомовними частинами разом: «слова з першими часто вживаними іншомовними частинами на голосний і приголосний...»; «слова з першою іншомовною частиною, що визначає кількісний вияв чого-небудь...»; «слова з першою іншомовною частиною...» [8, с. 47]. *Екс-* віднесено до третьої, що може свідчити про те, що під час формулювання правила, кодифікатори, очевидно, орієнтувалися на дані словників, які містять лише кілька слів із компонентом *екс-*. Наявність великої кількості утворень з *екс-* у мові сучасних ЗМІ дає підстави вважати *екс-* часто вживаною іншомовною частиною.

Активне зростання продуктивності словотвірного типу з компонентом *екс-* відбулося в останні десятиліття. Автори монографії «Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі», що вийшла 2008 р., зазначали: «В означенні часу колишнього найпродуктивніший префіксоїд *екс*, використовуваний у складних словах. Він набирає дедалі більше продуктивності в українській мові і сполучається як із запозиченими, так і питомими словами. Якщо в реєстрах орфографічних словників [УОС, ОС] усього шість слів з *екс-*: *екс-директор*, *екс-імператор*, *екс-міністр*, *екс-чемпіон*, *екс-чемпіонка*, то в неологічних словниках і нашій картотеці їх уже близько двох десятків» [4, с. 166]. Зауважимо, що наш матеріал містить понад 130 одиниць. На істотне поширення поєднань іменників із компонентом *екс-* вказував В. Олексенко. Крім того, дослідник відзначив появу нового словотвірного типу, де утворення з *екс-* означають неосіб: *екс-гумореска*, *екс-столиця*, *екс-тема*, *екс-указ* [6].

Найбільше слів з елементом *екс-* помітно в мові інтернет-видань. Можливо, причиною активізації цього словотвірного типу є прагнення зекономити «газетну» площу, бо найчастіше новотвори з *екс-* трапляються в заголовках новин. Переважно це матеріали, що стосуються:

– державних органів України й інших країн: *екс-президент*, *екс-прем'єр-міністр*, *екс-віце-прем'єр*, *екс-перший віце-прем'єр*, *екс-міністр*, *екс- в. о. міністра*, *екс-перший заступник міністра юстиції*, *екс-перший заступник голови*, *екс-прокурор*, *екс-суддя*,

екс-заступник глави, екс-посол, екс-віце-консул, екс-консул, екс-прес-аташе, екс-прес-секретар, екс-спікер, екс-уповноважений, екс-мер, екс-чиновник, екс-посадовець, екс-службовець, екс-можновладці, екс-директор, екс-керівник, екс-очільник, екс-очільниця, екс-начальник, екс-голова, екс-глава, екс-шеф, екс-омбудсмен, екс-губернатор, екс-канцлер, екс-генсек, екс-сенаторка: **Екс-прес-секретар екс-прем'єр-міністра Віктора Януковича Ганна Герман** заявляє, що її офіційний оклад в Кабміні становив 2 тисячі 738 гривень (pravda.com.ua, 02.11.2005);

– депутатського корпусу, політичних партій: екс-народний депутат, екс-депутат, екс-нардеп, екс-парламентарій, екс-регіонал, екс-«бютівець», екс-унсовець, екс-«слуга», екс-порошенківець, екс-соціаліст, екс-комуністи, екс-радник, екс-кандидат, екс-член, екс-соратник, екс-активіст, екс-лідер, екс-опозиціонер, екс-страйкарі, екс-політв'язень, екс-югославські політики: суд зобов'язав **Офіс Генпрокурора** розслідувати, чи підбурював **екс-«слуга народу»** Юрченко колег повпливати на його справу (hromadske.ua, 01.04.2021).

– військової сфери та правоохоронних органів: екс-генерал, екс-майор, екс-офіцер, екс-командувач, екс-командир, екс-боєць; екс-спецпризначенець, екс-правоохоронці, екс-міліціонер, екс-убопівець, екс-«беркутівець», екс-ДАІшник, екс-ВВ-шник, екс-податківці, екс-охоронець, екс-агент, екс-атовець (https://gazeta.ua/articles/np/_eksajdarivec-zberigav-snajperski-gvintivki-granati-ta-kulemeti-na-kiyivskomu-zavodi/689976), екс-«айдарівець», екс-полонені;

– видавничої, освітньої сфер, сфери бізнесу й інших: екс-журналіст, екс-кореспондент, екс-шеф-редактор, екс-головред, екс-редактор, екс-ректор, екс-спудей, екс-вчителька, екс-школяр; екс-забудовник, екс-партнер, екс-партнери, екс-акціонер, екс-власник, екс-співробітник, екс-працівниця, екс-секретар; екс-оборонець, екс-спілчанин, екс-сумчанин, екс-неприбутківці, екс-«наглядач», екс-злочинець, екс-шериф, екс-ватажок; екс-король, екс-священик, екс-бортпроводник, екс-головний еколог Кіровоградщини;

– спорту: екс перша ракетка світу, екс-капітан, екс-наставник, екс-тренер, екс-гравець, екс-півзахисник, екс-

нападник, *екс-динамівець*, *екс-голкипер*, *екс-футболіст*, *екс-форвард*, *екс-хавбек*, *екс-функціонер ФІФА*, *екс-боксер*, *екс-чемпіон*, *екс-переможець*, *екс-українка*, *екс-українець*;

– шоубізнесу: *екс-бітл*, *екс-ангел*, *екс-«перчинки»*, *екс-модель*, *екс-танцівниця*, *екс-солістки*, *екс-співачка*, *екс-«холостяк»*, *екс-ведучі*, *екс-учасниця*, *екс-учасники*, *екс-зірка*, *екс-«ВІА Гра» Надія Мейхер*; *екс-Борис Апрель Зіанджа*, *екс Гаррі Поттер*;

– міжособистісних стосунків: *екс-подружжя*, *екс-дружина*, *екс-кохана*, *екс-подружка*, *екс-чоловік*, *екс-наречений*, *екс-співмешканець*, *екс-залицяльник*, *екс-бойфренд*, *екс-хлопець*;

– інше: *екс-СРСР*, *екс-Дніпропетровськ*, *екс КГБ*, *екс-клуб*, *екс-столиця*, *екс-керівництво*.

Потенційно всі ці слова можуть трапитися – і вже трапляються – із написанням без дефіса. У зв'язку з цим виникає питання, чи всі ці новотвори відповідають природі української мови, її милозвучності, структурі фонемних ланцюжків, правилам складоподілу, наголошуванню тощо.

Одне з перших наукових обґрунтувань написання слів із дефісом знаходимо у «Нормах української літературної мови» Олекси Синявського: «складні слова звичайно пишуться разом, і тільки зрідка через розділку сполучаються їх частини. Це буває тоді, коли двоє слів не зливаються в одно цілком, не мають одного наголосу, хоч і тісніше, суцільніше вимовляються, як звичайні самостійні двоє слів, і мають кожне свій наголос», наприклад, *хліб-сіль*, *батько-мати* тощо [7, с. 180]. Очевидно, цим правилом керувалися укладачі попередніх видань правопису, які зважали на те, що слова з частиною *екс-*, як показує Орфоепічний словник української мови, щоправда, лише на єдиному прикладі *екс-чемпіон*, містять, крім головного, ще й побічний наголос – на *е* у префіксоїді *екс-* [Орфоепічний, 187]. У новій редакції правопису слова з *екс-* подано без побічного наголосу. Відсутність у нових словах дефіса, що раніше був своєрідним маркером межі префіксоїда й кореня, у багатьох випадках може призвести до невпізнаності слова, неправильного прочитання, як наслідок – до небажаної омонімії: *Екс-курсант з Старокостянтинова відшкодує військовому ВУЗу 30 тисяч гривень*

(уе. ua, 14.02.2019). У разі написання *екскурсант* відповідно до нового правила зміниться зміст повідомлення. Небажана омонімія уже простежується у словах *експрессекретар*, *експресаташе*: **Олександр Мартиненко**, гендиректор інформагентства «Інтерфакс Україна», *експрессекретар* президента України (radiosvoboda, 11.12.2020); **Експрессекретарка** одеського «Опоблоку» йде на місцеві вибори за списком «Слуги народу» (espresso.tv, 13.09.2020); Журналіста Володимира Познера оштрафували в Грузії за порушення карантинних заходів... про це в Facebook повідомив *експресаташе* посольства Грузії в Україні Бачо Корчілава (sensor, 01.04.2021). Утруднює сприйняття і те, що в українській мові є багато слів, де *екс-* є частиною кореня, наприклад, *експрес*, *експерт*, *експорт*, *ексцес*, *екстерн*, *екстракт* тощо.

Відсутність дефіса може вплинути на складоподіл новоутворених слів, особливо у випадках, де *екс-* сполучається з наступним голосним: **Ексочільник** Укроборонпрому Абронавичус купує український агрохолдинг (pravda, 19.03.2021), **Ексочільниця** Харківщини стала нардепом (pravda, 07.04.2020); **Ексурядовець** повідомив, куди летить економіка (glavcom, 17.05.2021); **Ексукрайнка** Стадник стала дворазовою чемпіонкою світу з боротьби (sport.24tv, 18.09.2019); **Ексомбудсмен** Валерія Лутковська стала адвокаткою «Партії Шарія» (novynarnia, 28.05.2021), **Ексаналітик** Держдепартаменту США: водна криза у Криму загрожує перерости в гуманітарну катастрофу (newsua.one 03.01.2021); **Ексакціонери** «ЮКОСу» виграли апеляцію щодо стягнення 50 мільярдів доларів з РФ (dw, 18.02.2020); Київська прокуратура передала в суд звинувачення проти **ексатовця** Регеші у справі про стрілянина на Оболоні (lb, 08.09.2019). Відповідно до правил складоподілу сполучень із двома інтервокальними приголосними, сполучення проривного глухого з іншим глухим належить до наступного складу [1, с. 352]. Отже, вище наведені слова мають читатися як *е-ксо-чіль-ни-ця*, *е-кса-ці-о-не-ри*, *е-ксу-ря-до-вець*, *е-кса-тов-ця*. У складах із трьома інтервокальними приголосними перший проривний у переднаголошесній позиції належить до попереднього складу [1, с. 356]. Відпо-

відно має бути *ек-слі-дер*, *ек-сди-на-мі-вєць*, *ек-снар-деп*. Норми українського складоподілу допускають, що в окремих випадках складоподіл може проходити по морфемній межі, але у випадку з *екс-* ця межа часто зневиразнена, що зумовлено відсутністю дефіса, позначень побічного наголосу, а також наявністю слів, де *екс-* є частиною кореня.

Унаслідок написання загальних назв з *екс-* без дефіса збільшилася кількість слів із нагромадженням приголосних. Уникання збігів приголосних є однією з найхарактерніших особливостей української мови. Зокрема О. Синявський наголошував, що ця риса виділяє українську мову серед інших мов: «Групи приголосних же, хоч і звичайніші в нашій мові, та все ж супроти інших мов цих груп у ній менше, і деяких вона зовсім не знає та й взагалі не любить великих груп із трьох, чотирьох приголосних, надто ще й важких до вимови» [7, с. 26]. Цю тезу підтвердили пізніші дослідження: «між голосними в усіх різновидах мовлення найчастіше буває одна-дві приголосні, рідше – три... зовсім мало випадків, коли підряд іде чотири й більше приголосних» [1, с. 330]. Дотримання нового правила правопису слів з компонентом *екс-* спричинило появу багатьох неологізмів із скупченням трьох і чотирьох приголосних: *ексмер*, *ексзек*, *екс-бітл*, *ексчлен*, *ексчленкиня*, *експецпризначенці*, *екстопменеджер*, *ексвіцепрезидент*, *експрессекретар*, *експівзахисник*, *ексберкутівці*, *ексшахтарівець*, *ексдинамівець*, *експодружся*, *ексзірка*, *екслідер*, *екснардепка*, *ексдепутатка*, *ексрегіонал*, *експомічник*, *експерший*, *експолонений*, *експостійний*, *експовірений*.

Як уже було зазначено, такі написання, зазвичай, найчастіше трапляються в заголовках новинних матеріалів. За значенням вони є абсолютними синонімами до словосполучень зі словом «колишній». Матеріал дослідження засвідчує тенденцію до повного витіснення останніх: ***Екстопменеджерів «Укрінмашу» викрили на розтраті 3,5 млн грн*** (slovoidilo, 21.04.2021); ***Екс-міськголова Ірпеня, який рекламувався на загальнодержавних ЗМІ, програв кандидату від «Слуги народу»*** (hromadske, 25.07.2019); ***Переможниця Євробачення-2016 та ексчленкиня журі Нацвідбору Джамала (Jamala) прокоментувала Суспіль-***

ному вибір пісні «Шум» (stb.ua, 11.02.2021); Одеське **експодружжя** два роки судиться за єдину дитину (stopcor.org, 02.04.2020); **Ексмер** півмільйонного міста у Швеції працює водієм сміттєвоза (bbc.com, 24.05.2021); У Вінниці **ексзек** погрожував підірвати гранати, зачинившись в квартирі з дружиною та дитиною (today.vn.ua, **04.02.2021**), 1974 – у нью-йоркському концертному залі «Медісон Сквер Гарден» **ексбітл** Джон Леннон виступив зі сцени востаннє (tsn.ua, 28.11.2020); **Ексначальнику** поліції в Одеській області продовжили обов'язки (slovoidilo, 16.03.2021); Трамп відповів на заклик **ексвіцепрезидента США** Байдена до його імпічменту (hromadske, 10.10.2019); **Експерший** заступник міністра економіки Кухта став радником Галущенка (pravda, **02.06.2021**); **Ексберкутівиці**, яких обміняв Зеленський, повернулись в Україну (bbc.com, 08.02.2020); Помер 73-річний **експівзахисник** «Карпат» Роман Покора... Про його смерть стало відомо вчора, 8 березня, написав **експрессекретар** львівських «Карпат» Юрій Назаркевич у Facebook (dyvys.info, 09.03.2021); **Ексзірка** Шахтаря бажає повернутися у клуб, де встановив історичний рекорд (footballhub, 25.05.2021); **Ексшахтарівець** Шевчук відполірував лисину **ексдинамівцю** Леоненку, тому не сподобалось (sport.znaj, 15.06.2020).

Водночас зауважимо, що в самому тексті новини спостерігаємо уникання форм з *екс-*, наприклад, у заголовку: *ДТП на Майдані: водієм виявився ексчлен Нацкомісії з цінних паперів*; у тексті: *Водій, який став винуватцем ДТП та загибелі двох людей на столичному Майдані Незалежності, в минулому був членом Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку* (pravda, 30.10.2020); у заголовку: *Американський ексагент Сноуден отримав безстроковий дозвіл на проживання в Росії* Експуповноважений у справах ЄСПЛ Бабін заявив про підозру від НАБУ і САП у розкраданнях (espresso.tv, 22.01.2020); у тексті: *Колишній співробітник Агентства національної безпеки США* Едвард Сноуден отримав безстроковий дозвіл на проживання в Росії, повідомив його адвокат Анатолій Кучерена (radiosvoboda, 22.10.2020). Таке надуживання форм з *екс-* у заголовках напевно можна пояснити прагненням якомога стисліше і інформативні-

ше передати зміст повідомлення. Однак частотність вживання таких форм, невпинне збільшення кількості слів із невластивим для української мови нагромадженням приголосних може призвести до порушення закономірностей функціонування системи фонем української мови.

Відхилення від усталених зразків спостерігаємо не лише в нагромадженні фонем, а й в нехарактерному для української мови їх поєднанні. Українська мова має певні закономірності, що визначають структуру її фонемних ланцюжків, наприклад, надання переваги сполученням «фрикативна + проривна», «фрикативна + африката», «фрикативна + зімкнено-прохідна», а не сполученням, у яких ці групи фонем мають зворотний порядок» [1, с. 338]. Значне збільшення кількості слів, у яких проривний сполучається з наступним фрикативним на зразок *ексбітл* порушує цю закономірність. Крім того, у словах на зразок *ексчлен*, *ексчиновник*, *ексшахтарівець* унаслідок звукової взаємодії має відбутися чергування свистячих приголосних із шиплячими, що може спричинити труднощі у вимові, відповідно зробити ці слова невпізнаваними.

Ще одна проблема, що виникла після запровадження нового правила, – поява нових слів зі збігом двох однакових приголосних: *екссуддя*, *ексслідчий*, *ексслуга*, *екссвященник*, *екссуперник*, *екссиловики*, *екссекретар*, *екссенаторка*, *екссолістки*, *експец-призначенець*: ***Екссуддя*** Микола Чаус, якого Інтерпол оголосив у міжнародний розшук, зробив другу заяву в своєму Telegram-каналі (slovoidilo, 19.05.2021); ДБР повідомило про підозру ***ексслідчому*** – його звинувачують у зникненні речових доказів на майже 680 тисяч грн (hromadske, 09.06.2021); ***Ексслуга*** народу, а нині нардепка групи «За майбутнє» Анна Скороход заявила, що вважає георгіївську стрічку символом перемоги і говорить про безпідставність заборони цього атрибута в Україні (censor, 30.12.2020); У Львові ***екссвященик*** УПЦ МП вчинив ДТП та втік з місця події (lmn.in.ua, 12.09.2020); ***Екссиловик*** з Білорусі дав свідчення в Україні щодо вбивства Шеремета (dw, 19.01.2021); ***Екссуперник*** Усика програв, відправивши опонента у нокдаун (obozrevatel, 02.05.2021); ***Екссекретар*** РНБО

Данилюк очолив наглядову раду Національного депозитарію (radiosvoboda, 25.09.2020), Британська **експівачка** і дизайнерка Вікторія Бекхем після публікації фото чоловіка Девіда Бекхема стала жертвою хейтерів (gordonua, 18.02.2020); **Екссенатор** Колумбії втекла з-під варти через вікно стоматолога (tsn.ua, 02.10.2019); *Kalush* та **екссолістка** гурту Yuko випустили спільний трек (galka, 14.04.2021); СБУ викрила шпигунську мережу ФСБ, до якої входили **експнецпризначенці** військової розвідки України (novynarnia, 05.02.2021).

Українська мова допускає подвоєння букв на позначення двох приголосних, що врегульовано відповідними правилами українського правопису. Такі написання можливі на межі префікса й кореня (*беззвучний*) і в кінці першої й початку другої частини складноскорочених слів (*військкомат*, *міськком*) [8, с. 34]. Окреме правило є для слів іншомовного походження: «в разі збігу в загальних назвах однакових приголосних префікса й кореня подвоєння звичайно зберігаємо, зокрема тоді, коли в українській мові вживається непрефіксальне слово з тим самим коренем: *імміграція* (пор. *міграція*)» [8, с. 158]. Слова на зразок *екссуddя*, *екссенатор* не підлягають жодному з цих правил, оскільки перше стосується переважно питомих слів, друге – іншомовних. Ці слова є своєрідними гібридами, що виникли внаслідок поєднання іншомовного компонента *екс-* у першому випадку з питомою, у другому – із запозиченою основою. Написання таких слів без дефіса, унаслідок чого і виник збіг приголосних, суперечить загальній тенденції правопису до зменшення кількості слів іншомовного походження з подвоєнням приголосних.

Матеріал дослідження показав, що засоби масової інформації схвально сприйняли запровадження нового правила про написання загальних назв із *екс-* разом, про що свідчить велика кількість новотворів. Можна було б констатувати, що мовна практика позитивно відреагувала на нововведення. Однак із погляду структури української мови, її милозвучності слова на зразок *ексчленкиня*, *ексмиськголова*, *екстопменеджер* є неприйнятними. Вимовити їх досить складно. Напевно мовознавці не могли

передбачити, що у випадку з *екс*- спрацює практичний підхід, а не чуття мови. Як наслідок, засоби масової інформації, які мають бути джерелом формування стандарту, творять і пропагують форми, які не відповідають закономірностям і особливостям української мови. Їм це дозволяє правопис. Очевидно, правило про написання загальних назв з *екс*- разом потребує перегляду. Тим більше, що в цього правила є винятки, які передбачають написання *екс*- з власними назвами й аббревіатурами з дефісом: *екс-Югославія*, *екс-НДР*. [8, с. 49]. Повернення до попередньої норми уодноманітнить написання всіх слів з *екс*- і зменшить кількість винятків у правописі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Брахнов, В. М.* Склад. Його фонетична будова. Складоподіл. Сучасна українська літературна мова. Кн. I. Вступ. Фонетика. К. : Наук. думка, 1969. С. 340–357.
2. *Городенська, К.* Українське слово у вимірах сьогодення. К., 2019. С. 135–136.
3. *Городенська, К.* Новий «Український правопис»: рік по тому. Онлайн-лекція. 22.03.2021. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Y2v1ApGDWCU&t=1561s&ab_channel=TetianaHorokhova
4. *Клименко, Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П.* Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. К. : Видавн. дім Д. Бураго, 2008. 336 с.
5. Орфоепічний словник / уклад. М. І. Погрібний. К. : Рад. шк., 1984. 629 с.
6. *Олексенко, В. П.* Інновації сучасної української мови з препози- тивним компонентом-латинізмом : функційно-семантичний аспект. Науковий вісник ХДУ. Сер. : Лінгвістика. Херсон : ХДУ, 2015. С. 117–130. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/4653>
7. *Синявський, О.* Норми української літературної мови. Репринтне видання. К., 2018. 367 с.
8. Український правопис. К. : Наук. думка, 2019. 391 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. <https://bykvu.com/ua/>
2. <https://censor.net/ua/>
3. <https://dyvys.info/>

4. <https://espreso.tv/>
5. <https://footballhub.com.ua/>
6. <https://galka.if.ua/>
7. <https://gazeta.ua/>
8. <https://glavcom.ua/>
9. <https://gordonua.com/ukr/>
10. <https://hromadske.ua/>
11. <https://m.day.kyiv.ua/>
12. <https://newsua.one/>
13. <https://news.obozrevatel.com/>
14. <https://novynarnia.com/>
15. <https://nv.ua/>
16. <https://sport.ua/>
17. <https://stopcor.org/>
18. <https://today.vn.ua/>
19. <https://tsn.ua/>
20. <https://tyzhden.ua/>
21. <https://ua.interfax.com.ua/>
22. <https://www.bbc.com/>
23. <https://www.dw.com/uk>
24. <https://www.epravda.com.ua/>
25. <https://www.lmn.in.ua/>
26. <https://www.pravda.com.ua/>
27. <https://www.slovoidilo.ua/>
28. <https://www.stb.ua>
29. <https://www.radiosvoboda.org>
30. <https://ye.ua/>
31. <https://zn.ua/ukr/>

Dyka L. V., PhD., Associate Professor,
National University of Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv
ORCID ID: 0000-0003-2985-9292

SPELLING AND PRONUNCIATION OF WORDS WITH A FOREIGN PART EX-

The article on the material of online publications considers a new rule of Ukrainian spelling on writing words with the prefixoid ex-. The material of the research showed that the mass media welcomed the introduction of a new rule on writing common names with ex-, as evidenced by a large num-

ber of innovations. Neologisms with the *ex-* component most often appear in the headlines of news items. Their number is constantly increasing. Obviously, the productivity of this type of word-formation comes from the need to save "newspaper space" in order to convey the content of the message as compactly and concisely as possible. The analysis of more than 100 units allowed us to conclude that many innovations do not correspond to the nature of the Ukrainian language, its melodiousness, the structure of phonemic chains, the rules of composition, accentuation, etc. The absence of a hyphen in the new words, which used to be a kind of marker between the prefixoid and the root, leads to the unrecognizability of a word, misreading and, consequently, unwanted homonymy (*експресекрептар, експресекрамаве*). Due to the spelling of common names with *ex-* without a hyphen, the number of words with the accumulation of consonants and their uncharacteristic for the Ukrainian language combination increased. This makes them difficult to pronounce. From the point of view of the structure of the Ukrainian language, its melodiousness words like *ексчленкня, ексмійсґолова, екстопменеджер* are unacceptable. All this gives grounds to conclude that the rule of writing common names with *ex-* together needs to be revised. Moreover, there are exceptions to this rule, which envisage writing *ex-* with proper names and abbreviations with a hyphen. Returning to the old norm will uniformize the spelling of all words with *ex-* and reduce the number of exceptions in spelling.

Keywords: spelling, language of mass media, language practice, prefixoid, neologism.

REFERENCES

1. Brakhnov, V. M. (1969). Sklad. Yoho fonetychna budova. Skladopodil [Composition. Its phonetic structure. Composition]. Suchasna ukrainska literaturna mova. I kn. Vstup. Fonetyka, pp. 340–357. Kyiv : Nauk. dumka [in Ukrainian].
2. Horodenska, K. (2019). Ukrainske slovo u vymirakh syohodennia [Ukrainian word in the dimensions of today], pp. 135–136. Kyiv [in Ukrainian].
3. Horodenska, K. (2021). Novyi «Ukrainskyi pravopys»: rik po tomu [New "Ukrainian spelling": a year later]. Onlainova leksiia [in Ukrainian]. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Y2v1ApGDWCU&t=1561s&ab_channel=TetianaHorokhovaTetianaHorokhova
4. Klymenko, N. F., Karpilovska Ye. A., Kysliuk L. P. (2008). Dynamichni protsesy v suchasnomu ukrainskomu leksykonі [Dynamic processes in the modern Ukrainian lexicon]. Kyiv : Vydavn. dim D. Buraho [in Ukrainian].

5. *Pohribnyi, M. I.* (1984). Orfoepichnyi slovnyk [Orthoepic dictionary]. Kyiv : Rad. shk. [in Ukrainian].

6. *Oleksenko, V. P.* (2015). Innovatsii suchasnoi ukrainskoi movy z prepozytyvnym komponentom-latynizmom : funksiino-semantychnyi aspekt [Innovations of the modern Ukrainian language with a prepositional component-Latinism: functional-semantic aspect]. Naukovyi visnyk KhDU. Ser.: Lnhvistyka. pp. 117–130. Kherson : KhDU. [in Ukrainian]. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/4653>

7. *Syniavskyi, O.* (2018). Normy ukrainskoi literaturnoi movy [Norms of the Ukrainian literary language]. Repryntne vydannia. Kyiv [in Ukrainian].

8. *Ukrainskyi pravopys* (2019). [Ukrainian spelling]. Kyiv : Nauk. dumka [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції – 12.06.2021

Дата затвердження редакцією – 20.06.2021